

Edukace žáků s tělesným postižením

Heterogenní skupina žáků:

- **Zdravotní znevýhodnění**
- **Zdravotní postižení**

Dopad zdravotního znevýhodnění:

- **Fyzická stránka**
 - zhoršení QOL
 - porucha fyzických funkcí
- **Psychická stránka**
 - důležitou roli hraje **věk dítěte, druh nemoci**
 - změna sebepojetí
 - postoj k vlastní nemoci
 - oslabení psychických funkcí

Zvláštnosti v učení žáků s TP:

- Kognitivní výkony změněny v různém rozsahu
- Poškození procesů zpracování a ukládání informací
- Všeobecné zpomalení všech funkcí
- Vliv rozsahu a stupně poškození mozku
- Hrubá motorika, jemná motorika
- Grafomotorika

Speciální metody:

- Reeducace
- Kompenzace
- Rehabilitace

Obecné zásady: (Kábele, 1970)

- Zásada názornosti
- Zásada uvědomělosti a aktivity
- Zásada soustavnosti a všestrannosti
- Zásada přiměřenosti a individuálního přístupu
- Zásada jednotnosti
- Zásada trvalosti

Speciálně pedagogické zásady: (Kábele, 1970)

- Zásada rehabilitace
- Zásada komplexnosti (ucelené rehabilitace)
- Zásada prevence
- Zásada optimálního prostředí
- Zásada socializace

Specifika vzdělávání v nemocnicích a ozdravovnách:

- Lékařská složka převažuje/je na stejné úrovni se složkou vzdělávací
- Aktuální zdravotní stav dítěte rozhodující
- Výuka ve třídě, pokoji, na lůžku
- IVP, individuální přístup
- Hodnocení motivující
- Speciální metody a formy práce
- Kompenzační pomůcky, využití IT
- **Psychologický efekt vzdělávání – hlavní!**

Specifika vzdělávání TP:

- Snížený počet žáků ve třídě
- Úprava prostředí
- Individuální přístup
- Kompenzační pomůcky
- Úprava obsahu vyučování (výchovy)
- Speciální metodiky (reedukace, kompenzace, rehabilitace)

Kompenzační pomůcky pro tělesně postižené:

- sebeobsluha, hygiena
- vzdělávání
- pracovní činnosti
- rozvoj pohybových dovedností
- podpora komunikace
- mobilita (invalidní vozíky)

Dorozumívací dovednosti:

- Pro žáky, kteří mají v důsledku TP obtíže v řečovém nebo písemném projevu
- Rozsah:
 - 1-2 hod. týdně – v kompetenci ŠVP školy
 - 1. stupeň: rozšiřování mateřského jazyka
 - 2. stupeň: zaměřen na zvládnutí naukových předmětů

Náplň:

- Logopedická péče
- Speciální výuka psaní
- Výuka psaní na stroji, PC

Formy výuky:

- Individuální
- skupinová

Speciální výuka psaní

- U žáků s narušenou funkcí dominantní HK, popř. obou HK

■ **Diagnostika:**

- Zjištění úrovně grafomotoriky (vedení čáry, znaky organicity)
- Úchop (preference HK, lateralita, úchop)
- Charakteristika písma (čitelnost, správnost, plynulost, úhlednost, tempo)

- Psaní žáků s DMO
- Psaní nohou
- Psaní ústy
- Psaní pažy
- Psaní protézou
- Psaní ramenem a bradou
- Psaní na stroji, PC

Psaní u žáků s DMO:

- Závisí na typu DMO
- Uvolňovací a grafomotorická cvičení
- Pero s kuličovým hrotem, čtvrtka
- Kompenzační pomůcky, nástavce, atd.
- Metodika nácviku stejná, individuální tempo

Psaní nohou nebo ústy

- Přednostně ústy – společensky upotřebitelnější, snazší

■ **Postup nácviku psaní nohou:**

- Uvolňovací cviky – palce a ukazováku, nártu
- Tužka mezi palcem a ukazovákem
- Psací podložka ve sklonu 20°, sedačka s opěradlem ve výšce 20-30 cm

■ **Psaní ústy:**

- Náročné na zrak (nezaostření)
- Ideální vzdálenost 16-18 cm
- Psací náčiní zakončené bužírkou (s možností výměny), popř. protézou (s otvorem pro nasazení tužky, štětce, atd.)

■ **Postup nácviku psaní ústy:**

- Větší uvolňovací cviky na krční páteř (do 5 cm)
- Tužka na pravé straně držena stoličkami

Psaní pažy:

- Nácvik oběma pažy, pokud jsou alespoň tak dlouhé, že mají uchopovací schopnost
- Tužka na P pažy přidržována levým

Psaní protézou:

- Až po ukončení výcviku ústy

- Protéza je vhodnější pro zrak

Psaní bradou a ramenem:

- U vysokých amputací
- Brada a pravé rameno

Psaní na stroji, PC:

- Zejména u dyskinetické, kvadraparetické, diparetické formy DMO
- Žáci s pahýly – protéza s kovovým „prstem“
- Speciální klávesnice, ovládání

Metodika rozvíjení hybnosti a řeči u dětí s DMO (Kábele, 1970)

- Probíhá současně / zaměření pouze na jednu složku
- 1. rozcvičení
- 2. nácvik pohybových a mluvních dovedností
- 3. nácvik koordinovaného a plynulého pohybového a mluvního projevu

■ **Pohybová výchova** – rozcvičení rušnou hrou – nácvik jednotlivých pohybových dovedností – nácvik praktických činností)

Logopedická péče:

- U žáků s řečovými obtížemi se procvičuje:
 - Aritkulace
 - fonace, respirace
 - intonace
 - Uvolnění artikulačních orgánů
 - oromotorika

■ Struktura a obsah hodiny:

- Rozcvičení, průpravná dechová a artikulační cvičení
- Nácvik správné artikulace
- Nácvik plynulého mluvního projevu

Specifický výcvik čtení:

- Senzomotorická cvičení
- Analyticko-senzorická cvičení
- Kinesteticko-motorická cvičení
- Odstraňování specifických obtíží
- Nácvik čtení s okénkem
- ...

■ Cvičení koncentrace pozornosti:

- Nevýběrovost
- Obtížná vybavitelnost a reprodukce

- Zvýšená unavitelnost

Pracovní vyučování

■ Cíle:

- Vypěstování pracovních návyků
- Osvojení základních znalostí o materiálech a nářadí
- Rozvoj rozumových schopností
- Rozvoj představivosti, technického myšlení
- Rozvoj estetického citění

- Rehabilitační a psychoterapeutické cíle

- Společenská upotřebitelnost nacvičených úkonů

Metodický postup:

■ Individuální přístup

- Činnosti nevyžadující přesnost (zklidnění, zpřesnění koordinace)
- Další činnosti v pořadí dle náročnosti vzhledem ke schopnostem daného žáka
- Práce v dílně
- Drobné práce

■ Specifické postupy pro:

- Žáka s DMO (hemiparéza, kvadraparéza)
- Žáka s částečně / zcela amputovanými HK

Tělesná výchova

■ Cíl:

- Všestranný rozvoj žáka
- Kladný vztah ke sportu a pohybu
- Vytváření pohybových dovedností
- Uvolnění a relaxace

■ Úkoly:

- Výchovné
- Vzdělávací
- Zdravotní

Organizační formy:

- Psychomotorické aktivity
- Pohybové hry
- Gymnastika
- Atletika
- Sportovní hry

- Turistika a pobyt v přírodě
- Další pohybové činnosti a hry
- Plavání
- Sáňkování a lyžování
- Seznámení se sportovci a sporty

Struktura vyučovací jednotky:

- Úvodní část
- Rušná část
- Přípravná část
- Hlavní část
- Závěrečná část

Literatura:

• Projekt TIMSIS

<http://www.hospitalteachers.eu/timsis/index.php?id=home0&L=8>

• Karásková, V. Didaktika tělesné výchovy pro studující speciální pedagogiky. Olomouc: UP, 1993. ISBN 80-7067-244-7

• Kábele, F. Somatopedie. Praha: SPN, 1970

• Kudláček, M., Machová, I. Integrace – jiná cesta. Olomouc: UP, 2008. ISBN 978-80-244-1954-1